

pixelii leana bădălana și păcala făgețelului

așa ca între prieteni vă spun
cărătescu simona mușina & company nu-și mai aduc aminte
călin vlasie câte ceva poate
(despre sfârșitul lumii și generația douămiistă
se vorbea rareori
pe la colțuri
în șoaptă)

pixelii
au trecut și prin păcala făgețelului
lumină
mai mult intermitentă
a luat-o așa (fără băgare de seamă) pe daiboj
de la gulie prin rotoaica pe sub deal spre lăzărescu
cu băte și topoare meșterite direct prin arini pe gârla vezii la vale
pe cei care nu știau carte i-a ajutat
să pună degetul (ăla belit și mare) pe catastife și călindare
pe ceilalți i-a luat direct pe sus cu ghiotura
o dubă mare neagră la raion

când a obosit
sătulă și fericită
s-a oprit pe clopotnița bisericii lângă pădure
s-a uitat lung peste sat
a suflecat brațele oțelite
s-a ușurat și-a strigat ușurată
C U
C U U
R I I I I
G U U U U (L)

în fiecare an
în februarie iarna
de ziua mea sufletul intră-n vibrații
un uter frumos deasupra mormintelor goale
încerc mereu să privesc dincolo de marginea trupului
doar amintirile care te locuiesc invers

pixelii
era noaptea de februarie
ningea
bătea crivățul dinspre răsărit steaua roșie
bucile ei zdravene străluceau printre ostrețe
ceasloave călimări și parastase
mama voia să nu mai nască
îi venise sorocul
mugea și se ruga ca o sfântă în ieslele putrede

aici
LINIȘTE
pacea noroadelor înfrățite
singuri cu Dumnezeu și cu steaua aceea pe frunte
privegheau în tăcere
pe cel care vine pe cel care se duce
copii femeii și bătrâni scuițau furioși în sân de deochi
(pe furiș) cu limba-n cerul gurii mare
faceau
C R U C E

dar eu
cum mă știți
(până și de părinți n-am ascultat niciodată)
am văzut și am auzit
T o T u L
(așa ca prin vis) de acolo
din spatele zidurilor direct prin perete
cum vine
cum trece pe uliță C â n t e c u (L)

mândru
și tainic glorios și rebel
printre gemete rugăciuni și miroas de țuică fiartă
cobora și urca până în burta mamei

D O A M N E
cum pictau ursitoarele pereții de carne cu propriile chipuri

tatăl meu
nu era acasă
tata
era plecat cu bărbații la raion
la regională
își tăia (din greșală) degetul ăla de la rădăcină
și acum era cercetat pentru neglijență

pixelii
ardeau prunii în soba oarbă ca pe comori focul
și-n casa mare se adunase lume multă ca la pomană
stăteau pe pat pe chituci în picioare
beau poșircă de prune și mâncau boabe de porumb fierte
șușoteau
(cu ochii mici scobiți adânc în orbite) atente
mai mult bârfeau (că erau numai femeii)
ce zici fă ay
o fi băiat
o fi fată
din perete curgea liniștită candela spartă

pixelii
râuri obosite de-ndoială
lămpi
opaițe lumânări aprinse
geamuri murdare care scânteie până departe
care luminează crucile negre de lemn din fața fiecărei case

era noapte
târziu
februarie iarna
bătea crivățu-n lung și-n lat geruind năprasnic zăpada
sub cerul de-argint cu poalele-n cap
auzeam și vedeam prin perete
cum vine
cum trece
leana bădălana
frumoasa nebună din capu' satului
cântând și jucând în pielea goală pe uliță

în rest
era
bine
era cald
era liniște
dar venise sorocul
și cu sorocul nu te jucai
am izbit (la început cu picioarele)
v e n e a m i n v e r s

(și-a dat cu părerea moașa ilinca lu' fătălău și m-a înghiontit îndărăt)
mă-năbușeam
n-aveam aer (se rupsese apa și curgea pe noroia la vale)

mama
a văzut cum stă treaba
p l e c a s e M
m-a prins din urmă repede de picioare
prin crăpătură
urlând și scrâșnind de durere
a răzbit
și-am ieșit împreună

pixelii
luna plină pe fiecare mormânt fără cruce
noaptea de februarie iarna
cădeau stele
femeile mâncau boabe de porumb fierte și beau poșircă de prune

în păcala făgețelului
pe valea vezii la deal (dincoace de pitești) începuse colectivizarea!

Din volumul în pregătire *Păcala Făgețelului*

aici
LINIȘTE

pacea
noroadelor
înfrățite

singuri cu
Dumnezeu și
cu steaua
aceea pe
frunte

privegheau în
tăcere

pe cel care
vine pe cel
care se duce

Ion Nete

Iuda (vocea abia i se deslușește): Am ajuns afurisitul afurisiților, de pe lume... Față de cât am pățimit eu, Iov a dus-o ca în sânul lui Avram! Măcar de-aș ști cu ce am greșit... Doar i-am ascultat sfatul, să fac ce trebuie făcut! Învierea lui Lazăr mi-a înlăturat orice îndoială!... Clar, totul îi stătea în puteri!

proza

Culmea dealului spintecă orizontul, atingând bolta cerului arămit.

Mulțimea se frământă, năucită, în fața vâltorii amenințătoare de apăraie neagră. Valuri imense, cu o viteză amețitoare, se petrec unele peste altele, aidoma unor solzi imenși, într-o continuă poziționare, împotrivindu-se cu înverșunare culmii care le închide calea.

Freamătul valurilor e acoperit de răpăitul, întruna, al pașilor. Amestecul aduce cu începutul tunetului, prevestitor de furtună. Din când în când, pe cer se aprind fâșii însângerate de asfințitul întârziat.

Două umbre, prin eforturi desperate, plutesc deasupra vâltorii...

Moartea (arătând spre priveliștea din jur): Ți-amintești, ca și atunci...

Satana (sare, ca ars cu ceară): N-am de ce să-mi aduc aminte. (poruncitor): Ia, mai încetează odată!

Moartea (nepăsătoare): Spuneam, doar, că la fel era și atunci. (silabisește, vădit, enervată): Pă-mân-tul fier-bea ca un vul-can, oa-me-nii se bu-lu-ceau în-spăi-mân-tați, ne-știind în-co-tro s-o ia, ca să-și sal-ve-ze pie-lea!

Satana (implorând): Nu suport să mai aud așa ceva! Ții, cu tot dinadinsul, să-mi pui, încă o dată, în spate, povara care m-a zorbit? Acum, ți-ai găsit s-o faci?

Moartea (sfidător): A, eșecul! Înțeleg... încă nu ți-ai revenit. Ar fi fost și imposibil, după-așa dezastru...

Satana (surprins): O spui, ca și cum tu ai fi câștigat! Nu-ți închipui, cumva, și că de-atunci, n-a mai jurat nimeni strâmb, c-a pierit sămânța făcarnicilor și necredincioșilor, a limbilor spurcate, a celor care se vând răului, forfotind, ca viermii cei neadormiți?

Moartea (privindu-l cu șiretenie, în timp ce-i întinde cursa): Ia, s-aud, cam ce te-ar face să-mi pui la îndoială isprava? La urma, urmei, abia ce-a trecut prin brațele mele, așa, uscate, cum le vezi, hei, da, ai putea fii, oleacă, mai atent, nu face, tocmai acum, pe baba surdă, că n-o să bat toaca pentru tine de o sută de ori, ascultă, bine, ce zic, că, numai ce-a intrat în puterile mele și și-a dat duhul!

Satana (ieșindu-și din fire): Ale cui puteri? Strașnică parascovenie! Trebuie să te fi scremut, până ai scos-o! Făloasă mi te mai dai, de fapt, cin'te crezi? Ai habar că nici, măcar, nu ești? O închipuire... atâta, doar! Bună, de speriat pe-i slabi din fire, sărmanii, singurii care se tem de tine. Da, cu ăilalți, ce mi te faci, mulțimea, câtă frunză și iarbă? Hai, dacă tot ai chef de sporovăieli, cearcă de numără și păcatele de care e plină lumea! Vezi, o poți face? Al cui să fie meritul, că s-au înmulțit, de nu li se mai poate ține numărul? Uneori, de socotesc la bani mărunți, n-aș prea găsi pricini să mă dau învins!

Moartea (impăciuitoare): Sigur, nu e de mirare, că spui ce spui, atâta timp ți-au mers ițele strună!

Satana (cu trufie): Vrafuri de cărți, mărturie. Scrise, după... țărșul bătut de mine!

Un răs înfundat scutură valea din încheieturi. Apoi, peste tot, se așterne, dominant, zornăitul arginților. Prin care, între timp, răzbate o șoaptă, abia deslușindu-se: o singură dată... s-a întâmplat o singură dată... și o singură dată nu e nimic... în vecii vecilor...

Moartea: Mi se pare, sau după cum aud, lumea s-a întors pe dos? O singură dată, ți dai seama, chiar nu înseamnă nimic. De făceai și tu, baremi, un copil, acolo, să vezi de câte ori ai de băgat și scos sula... Asta-i, dacă nu dai doi bani pe înmulțire, dimpotrivă, nimicirea-i plăcerea la care te dedai cu nesaț...

Satana (arătând în jur): Apele și-au ieșit din mățci, întrecând în tărie meterezele... chinul mulțimii e în zadar... Uite, până și copacii

ZIUA DE APOI

asudă, frunzele atârnă, încovoiate, sub broboanele picăturilor de sânge...Auzi, morții sunt implorați să iasă din morminte... ce semn de neputință, mai bun?

Moartea (iscoditor): Și, dacă?

Satana (îngrozit): Să nu-ți umble prin cap așa ceva!

Lumina se topește continuu. Aproape că s-a șters de pe cer. Doar fâșiile însângerate ale asfințitului, apar și dispar, de parcă ar semnala că e pe aproape timpul stingerii.

Satana și moartea prind contur, umflat, ca două pete, coagulând întunericul.

Moartea (întinde mâinile, încotro să-și îndrepte privirea Satana): Mă-nșel, sau, pe undeva, pe-aproape, mai e cineva?

Satana (indiferent): Posibil. În vremuri ca astea, orice e posibil...

Moartea: Și, n-ai pic de teamă? (zeflemitor): Sau, gata, dai în primire, restul nu mai contează!

Satana: Cât nu se mai pune de-un târg, ce mi-ar păsa? Ție ți se pare că mai e cineva pe-aici? Să-i fie de bine...

Moartea: Vorbește întruna!

Satana (brusc, curios): Să tragem cu urechea, poate auzim ce spune!

Iuda (vocea abia i se deslușește): Am ajuns afurisitul afurisiților, de pe lume... Față de cât am pățimit eu, Iov a dus-o ca în sânul lui Avram! Măcar de-aș ști cu ce am greșit... Doar i-am ascultat sfatul, să fac ce trebuie făcut!

Învierea lui Lazăr mi-a înlăturat orice îndoială!... Clar, totul îi stătea în puteri! Pilda m-a întărit! De altfel, am fost trup și suflet cu El! În același pas, în același gând! Până și punga am primit-o ca pe un semn de încredere! Părea că legătura dintre noi devine tot mai temeinică... știu ce să mai zic... o fi fost scris, ca să se întâmple ceea ce trebuia...

Puteam da înapoi? Odată ce am fost ales!... Fără să fiu întrebat, de e așa și pe voia mea!... să-L schimb pe 30 de arginți. Exact atât, cu nici un sfaț mai mult sau mai puțin! I-am și aruncat, că-mi frigeau podul palmei... de-aș fi bănuț o așa arsură, nu o făceam pentru tot aurul, argintul și smirna din lume! Cam târziu, pentru tânguieli, n-am ce face, îndur stigmatul afuriseniei pe vecie... dacă asta mi-a ieșit la cântar, ca răsplată, pentru că, fără mâna mea de ajutor, nu și-ar fi putut dovedi puterea nepământeană...

Satana (văzând că moartea își tot face loc, de parcă s-ar așeza într-un cuib neîncăpător): Tremuri? Așa de rău te-ai speriat?

Moartea: Păcat mare că nu te poți uita la tine! Să vezi ce mutră ai!

Satana: Ce vrei să insinuezi?

Moartea: Geaba faci pe neștiutorul! Nu-mi arde de glume. Părul zburlit ți s-a făcut măciucă. Înfoiat, ca țepii pe arici! Uite, că iar mă îmboldește neastâmpărul să te iscodesc, ce-ai zice dacă...

Satana (implorând): Ți-am spus, o dată, să nu-ți treacă prin cap... Ascultă, iar se aude șoapta aia...

Iuda: Trup și suflet cu El. Am și murit, o dată cu El. Singur, eu, am privegheat, cum ne-a cerut, pe Muntele Măslinilor... ăilalți n-au putut rezista, răpuși de somn...Nu m-am temut să recunosc, față de oameni, că-l știu, suntem împreună...Pe când, alde Simion, da din colț în colț, cum să scape. Luând în brațe ba pe că nu-L știe, ba, că nu L-a mai văzut în viața lui... Îi păstrez, în auz, porunca, așa, cum a rostit-o cu glasul Lui nemaipomenit de blând: săvârșește, degrabă, ce ai de făcut!

Putea să-mi dea ghes, de n-ar fi știut, dinainte, ce are să I se întâmple? N-am să uit cum, imediat, după veghea pe Muntele Măslinilor, cântam împreună psalmul celei dintâi mulțumiri: Cutremură-te, pământule, în fața Domnului, în fața Dumnezeului lui Iacob, care prefăce râpa în baltă și stâncă în izvor...

Moartea: (în șoaptă, ținându-i isonul lui Iuda): Cutremură-te, pământule... Și-apoi,

brusc, renunță la șoaptă, grăind, cât poate de tare: Adevărat-ii, ce mai cutremurare, râpele se prefac în bălți, și încă ce bălți, imense vâltori, răscolindu-și valurile până la cer iar din stânci, așa, țâșnesc izvoarele că, de mai ține, oleacă, apele ne-neacă...

Iuda: Oare, nu El a spus: Adevăr, grăiescuvă, unul dintre voi mă va trăda! Ca la comandă, toții, cei doisprezece, peste măsură de înspăimântați, ne-am căutat în ochi, apoi L-am cercetat: eu, sunt, Învățătorul? Iar El?

Nici măcar un semn, un cuvânt de tăgadă sau încuviințare! Mult mai târziu, apucat de vorbitul în dodii, pretindea: veșnicia e de mine, frică nu-mi e! Nu voi muri, nu, ci voi trăi... N-am fost dat pe mâna morții! Calea mea duce la porțile Înaltei Împărății! Oare, prinde oarece tărie șoapta lui Iuda, de nu primea ajutorul meu, le-ar mai fi putut deschide?

Satana (zeflemitor): Cum se mai umflă în pene, dându-se mare, de ce ispravă a fost în stare! Auzită-l-ai, cică, nu pe mâna morții, adică a ta (și o zgâlțâie pe Moarte) a fost dat! Cât despre negrimea mea, nu suflă o vorbă... parcă n-aș fi fost pe acolo...

Moartea: Aiurează, nu i-o lua, și tu, în nume de rău... Așa-i de înspăimântat...mai dihai decât noi... Satana (uitându-se în jur) Ceva se întâmplă, ai dreptate. Încep să tremur. Oare, ce să fie? Moartea: De când tot dau să te întreb: Și dacă?

Satana (mirat): O, da, obsedată mai poți să fii... Chiar, cum vrei să-ți spun ca să pricepi, odată, că e cam nepotrivit, acum, pentru a răscoli așa ceva... Și-apoi, de ce, tocmai, tu ți-ai găsit să-ți faci griji? Bagă, odată, la devlă, că nu ești! (Accentuat): o simplă închipuire, asta ești! Născocită de mintea amărăților! Ia, mai lasă, rogu-te, iscodirile astea...

Iuda (cu aceeași șoaptă egală, ca murmurul șipotului): Îi sta în puteri să-i încremenească, stană de piatră, nu alta, i-ar fi făcut, de ridica numai un deget asupra lor, așa, după cum ne așteptam! Mielul s-a lăsat prins, de bună voie. În loc să-i fi pironit cu fulgerul privirii!

Satana (după un timp de gândire): L-auzi, să-i fi pironit cu fulgerul privirii! Orbul de mine, n-a luat seama la lumina ochilor Lui...

Moartea: Când?

Satana: De atâtea ori, când s-a nimerit să fim față în față... N-am stat la pândă tot timpul, adesea, i-am mai aținut și calea...

Moartea: La pândă, ce-așteptai?

Satana: Să-L prind pe picior greșit... slăbit, după zilele de post în pustiu, toropit de somn, după veghea pe munte, pătruns de îndoiele că n-o să poată duce la bun sfârșit ce avea de făcut...scuturat de frică, la urma urmei, n-avea cum să știe că izbutește sau nu să se înalțe, înapoi, de unde se pogorâse...Încercările și ispitele mele, în loc să-L slăbească, Îl întăreau... Nici nu a vrut să audă, când L-am îmbiat cu Împărăția pământului...

Moartea (plictisită): Acum, ți se pare potrivit tot ce spui?

Satana (furat de amintiri, nici nu aude întrebarea): Ultima dată L-am găsit singur... Părăsit de-ai Lui... Mi-am zis, acum e momentul, dezamăgirea o să-I dea brânci în brațele mele... Îl și vedeam înhămat la trăsura triumfală cu care m-aș fi întors între negriturile Iadului.

Moartea: Nu-mi vine să cred urechilor! (nervos): Nici pe atunci nu vroiai să știi de mine...Ei, ca să știi, asta n-am să ți-o iert, chiar că e de ținut minte!

Satana: Ce te face să crezi c-aveam nevoie, neapărat, să știu de tine? Lămurisem chestiunea și nu o dată, de două ori, dacă mi-amintesc bine: Soro, nu ești! Poți să te zbați mult și bine, nu ești, și pace!

Moartea: Atunci, de ce, în cele din urmă, trecut-ați pe la mine?

Satana: Iluzii deșarte, precum și ambițiile pe care le ațâți ...

Moartea: Fals, aici, nu-i vorba de iluzii, ci de firea lucrurilor...dacă nici până acum n-ai învățat de ce să ții seama...cine are urechi de auzit să audă, nu așa se tot spune? Era nevoie de grozăvia unei morți, care n-are cum fi dată uitării, oricât te-ai preface, băgându-ți deștele în ochi, că nu mă vezi!

Învălmășeala erupe! Bulgări negri, curg, în avalanșă, spre cer.

Însoțiți de șoapta lui Iuda: O singură dată... după cum trebuia... Târguind prețul... Fără alt gând... Ce o să fie... Vremurile o iau de la capăt, să se mai descurce și fără mine...În așa ceva nu mai intru pentru nimic în lume...Blestemat să fie tot începutul...N-aș mai putea să trec prin așa ceva...Nici de-aș ști că mă pot răscumpăra... Visez, ar fi imposibil, după cum au crescut vânzările, de-a lungul anilor... Nu vreau să mă mai gândesc la nimic... Să n-aud nimic... De-ar fi posibil să nu mai știu nimeni de mine...

Moartea (întărește ce începuse să spună mai înainte): Ține cont că prin tot ce ai făcut ți-ai să-L aduci la mine! Mânându-L, ca pe vânat, din spate... împresurându-L... Te mai și miri că nu i-ai văzut lumina ochilor...gândul tău era să mi-L aduci în bătaia puștii...Din mâinile mele!

Satana (gesticulând, nervos): Mă faci să râd. Adică, nu eram decât un simplu gonaci? Păi, tot neamul nostru, după ce a fost alungat din cer, n-a trăit decât plănuiind cum să-și reia locul pierdut...și tu mă vezi ca un simplu gonaci! Da'ce rost are să-ți dau socoteală cum a fost, când tu nici nu ești? Mă și mir că-mi pierd timpul, închipuindu-mi că stăm de vorbă...

Moartea: Lasă, lasă...

Satana: Nici un lasă!

Moartea: Da încăpățânat mai poți fi, dacă nu recunoști că abia după ce a ajuns la pieptul meu s-a îmblânzit !

Satana: Oho-ho, cin'l-a îmblânzit ...prins în piroane... așa de îmblânzit că ne-a amestecat și pe noi... Dându-L terminat! Cât p-aci să izbucnim în chiote de bucurie... Și, când colo, hopa, că El învie! Din păcate, ne-am trezit prea târziu! Proba se încheiase, cu El învingător!

Iuda (cu șoaptă înfocată): De-odată, m-am pierdut de El. Atâta timp trăisem împreună... adunați, laolaltă, ca lumina și mătul în unda apei...o îndelungată turbureală și-apoi, brusc, limpezirea! El, înălțat la cer, iar eu mă afund și mai mult în măt...Degeaba am făcut atâta... Doar lumina ochilor nu i-am înfruntat-o... Încolo, orice mi-a spus, n-am dat înapoi... Singurul care L-a ascultat, cu supunere, în toate! Și după ce ni s-a plâns: unul din voi mă va trăda! Vai, celui ce o va face... mai bine nu s-ar fi născut! În sufletul meu, același glas rostea: vai, ție, de n-o vei face! Între cele două porunci am avut de ales...

Satana: Lumina ochilor Lui... Cum de nu mi-oi fi dat seama ?

Moartea : Ți-ai mai folosește la ceva, dacă afli acum?

Satana : Da tu, unde băteai cu acel „Și dacă?”

Moartea: Poate, dincolo de culmea a și început Judecata de apoi... am o temere...

Satana: Posibil, ți-am spus, doar că-n vremea asta totul e posibil...

Tropot întărit de pași... Nu se mai vede nicio dâră de lumină... Peste vale, stă culmea dealului, ca un capac greu de sarcofag, gata să cadă... Parcă așteaptă să se adune mulțimea care nu-și mai găsește locul...

Moartea: Nimic nu e întâmplător...

Satana: Lumina s-a dus și... nu știu cum... simt că s-a făcut un timp în care cel mai bine ar fi dacă n-ai exista... Încep să te invidiez... Știi ceva, hai, să lăsăm totul baltă, poate că, așa cum spui, nimic nu e întâmplător... Ultima zi, împreună, amândoi de față, aici, ți-ai fi închipuit ?

Moartea: N-am nimic împotriva, s-o lăsăm baltă... fie și ultima zi... cu toate că, de izbuteam să rămânem până mâine, cine știe...

Satana: Ia-ți gândul de la mâine, nu mai există, ca și tine! Atâtea coclauri se deschid și se închid c-ar fi imposibil să mai scape ceva...

Moartea: Și dacă lumina e pitită undeva, prin dosul vreunui lac... N-ai vrea s-o găsim, să ne îmbăiem, bălăcindu-ne, cum fac copiii, prin ploaie... I-ai văzut vreodată ?

Satana : Atâtea mi-au văzut ochii! N-are rost să mă întreb... (vocea, apăsată de puternice inflexiuni grave, se întrerupe, abrupt.)

Moartea: N-am vrut să te amărăsc...ziceam și eu, așa ...

Satana (întristat): Știu...mai înainte, întrebai, tot, așa, Și dacă?

Moartea: Pur și simplu, dintr-odată, să se preschimbe...Când nu se aștepta nimeni...

Aerul topit vâlurește deasupra văii îngrămădindu-se ca aburii peste oala dată în clocot.

Satana : Poate că și tu ai dreptate...numai că, de-acum...

Moartea: Ți se pare că e prea târziu?

Satana : Mai e nevoie s-o spun?

Moartea (Nu răspunde. Privește uluită în jur).

Pe neobservate, cerul de aramă s-a ridicat sus de tot. Ca și cum l-ar fi prins cineva de partea cealaltă, vrând să-l facă sul, ca să-l poată așterne în altă parte... Dar, oricât de sus îl ridică, nu-i poate dezlipi marginile închegate pe zare. Moartea și Satana se strâng unul în altul, înfricoșați că, dintr-o clipă în alta, cerul ridicat deasupra lor o să plesnească, făcându-se pulbere de cioburi, lăsându-i în afară... O dungă neagră se răsucesce peste cupa văii. Pare un val uriaș, cătându-și adăpostul... În zvârcolirea lui, mătură murdăria, împingând-o dintr-o parte în alta.

Moartea: Poate că...

Satana : Ai prins iar grai? Îmi pare rău pentru tine, da nu mai e o noutate ce vrei să-mi spui. Că e ultima zi, nu, asta voiai ?

Moartea: Poate...

Valurile răscolesc iarăși întinderea văii, izbindu-se furioase de zidul negru cu care culmea închide zarea. Ca o bătaie disperată într-o poartă dincolo de care nu se știe ce e...

Satana: Să fie ultima ?

Moartea : De ce n-ar putea să fie ?

Satana: Întâi lumina ... după căderea ultimelor stele... ieșirea duhurilor din adâncuri... N-ar fi trebuit să se audă trâmbițele, sunând dintr-o parte în alta a pământului ?

Moartea: Eu, cel puțin... (nu mai spune nimic, deși îi stă pe limbă că nu are nicio îndoială).

Sudoarea însângerată le șiroiește pe piele, băltind alături.

Satana: Era vorba numai de mine...

Moartea: Și-ai vrea să te viați în gura mare? Cine să-ți mai plângă de milă?

Satana: Întreze orice închipuire... Bine ar fi să te poți prăbuși în tine...să nu vadă nimeni ce ți se întâmplă...

Moartea: Trebuie să-ți fie îngrozitor... Da, ai și de ce ... Habar n-am de câte vieți ai avea nevoie, că să le ispășești pe toate... Ei, ce e cu tine, ți-au secăt puterile? Uite, cum te usuci! Iaca, (îi ridică bărbia, să vadă cerul), acoperișul nostru mai are o oleacă pân'se face țândări... Strânge-te, iute, în tine, până ți-or ieși ochii...că, de vreo gaură de șarpe nici nu mai poate fi vorba!

Chiar atunci, izbucnește șoapta înfrigurată:

Nu-mi caut scăpare! Creanga smochinului mi-a ieșit în cale. N-am avut încotro! Atinsă de umbra stâlpului pe care era răstignit. Mulțimea urla ca turbată. L-ar fi mâncat de viu! Când a crăpat catapeteasma, i-a cuprins spaima... Disperați, au arătat spre mine... Judecata lor... Iisus m-a îndemnat să fac ce e de făcut! Oamenii iarăși nu mai au astâmpăr. Simt apropierea Judecății adevărate. Se tem că o să plătească pentru ușurința cu care au aruncat totul în spinarea mea... De data asta, n-au cum să se mai spele pe mâini, arătând spre mine...Judecătorul va fi El! Abia aștept să-L ascult. Uitându-mă, fix, în ochii Lui. Până ce, din lumina lor, are să mi se deslușească ADEVĂRUL ! Dup-aia, poa'să vie și ziua de apoi...

semnele măslinului

când măslinul își va chema mireasa în somn și timpul își va despleti umbra peste vale remușcarea sunându-și deșteptarea mă va căuta

străbătând lumea nisipurilor sunt un drumeț cu brațele uscate pe ramurile mele lumânările frunzelor s-au stins se aude foșnetul vântului încolăcindu-mi gândurile urzite sub țesăturile vechi

uneori îmi aduc aminte de întunericul îndepărtat

prin mine urcă lăstarul unui copac răsărit din eternitate de atunci nu s-a mai născut nici un nemuritor chiar dacă fluviile vor curge din nou spre cer

stelele nu se vor stinge pământul nașterii mele nu se va preface în deșert

și ramurile nu mi se vor usca până când va străluci coroana măslinului și umbra își va chema copiii din mine

El îmi va obloji în zori fața cu rouă îmi va alinta cioburile zilelor

pietre de jertfă cât timp mai poți refuza mâna întinsă o închipuire de ape în somn revărsate peste pietrele din suflet pietrele acelea ciudate lustruite de curgerea sunetelor în cuvinte cu fiecare bucurie oferindu-ți-se ca o ultimă jertfă de seară când omul din tine se pregătește să-și cearnă

întunericul o faină peste prăpăstii

încă mai poți abandona prada din unghii înainte să-i fluture steagul umbrei în sânge stema rostogolită un soare stins în abis îți vei simți oasele curgând de sub carne le vei auzi foșnetul straniu când se vor închide ca pleoapele răpuse de uitare

din mâna ta rănită picura un anotimp

mă urmărea curgea în spatele meu ca umbra unui pârâu care nu știe niciodată unde se termină călătoria din neliniștea răsărită până departe se desprindeau stânci se rostogoleau zdrobeau mâna Ta întinsă auzeam muntele găfâind și vânătorul coborând în mine prin vale luase urma vânatului îi auzeam freamătul sângelui gemetele din urmă

din mâna Ta zdrobită picura un anotimp mă simțeam ca și când cineva fura din mine în fiecare clipă un răsărit

eul captiv

Ți lași aspirat printre gratii Eul captiv încă de la naștere Un sfert din cer va picura Din umbrele pasărilor Vei naviga în derivă Printre damnați Marea își va închide porțile Valurile vor uita ultimul țărnam

Când nu mai întrezești nici o speranță În ochii leului se va înnopta Și nu va detecta locul acela fierbinte De unde semnalizează spaima Aeroplanul prăbușit Cu prima zăpadă În somnul tău

Pe neobservate, cerul de aramă s-a ridicat sus de tot. Ca și cum l-ar fi prins cineva de partea cealaltă, vrând să-l facă sul, ca să-l poată așterne în altă parte...Dar, oricât de sus îl ridică, nu-i poate dezlipi marginile închegate pe zare.
(I.N.)

Adrian Alui Gheorghe

Cartea săptămînii 13

Un puseu suprarealist și consecințele sale
Marin Mălaicu-Hondrari -
La două zile distanță

...Marin Mălaicu-Hondrari ne propune o viziune lirică proprie în care răstoarnă raporturile dintre concret și abstract, psihismul produce realitate, oniricul transformă obiectele în stări de spirit, individul este al lumii și al nimănui într-o acțiune deliberată de refuz al unui loc anume.

Tocmai cînd credeam că poezia a intrat într-o zonă (păguboasă, plecticoasă) a conformismului, cînd poeții (prea) își dispută locurile (lor) în clasamente pe generații și promoții, topuri, grupuri și zone de influență, în loc să provoace limitele comunicării artistice, iată că mai apar și insurgenți care par neatenți la ceea ce se petrece pe "fronturile" literare de la noi. Un serios puseu avangardist/ suprarealist produce în poezia momentului volumul « La două zile distanță » semnat de Marin Mălaicu-Hondrari, din păcate prea puțin comentat în spațiul nostru public. Dintr-un capăt în altul avem asociații de imagini și cuvinte de un insolit savuros care i-ar fi făcut invidioși pe avangardiștii noștri de frunte, de la Sașa Pană la Ștefan Roll sau Ilarie Voronca, ca să dau doar cîteva exemple. Iată un poem, luat la întîmplare din carte, care poate fi totodată un adevărat manifest avangardist/ suprarealist, adaptat la noua sensibilitate, a poeziei de azi (minus ultimile două versuri, cred, la care se observă lipitura): "locuiesc într-o casă cu două femei./ nopțile nu-s nopți/ zilele-s ca iarba cea rară./ întreaga hardughie dă iz de mucegai./ altfel bunăstare/ nici un fir de praf./ una mă ademenește cu biciul/ cu cătușe curele și măști/ îi e teamă de aur/ și de absoluta paragină./ prin dreptul meu cînd trece./ trece și aerul dintr-un scrin ferecat./ cealaltă femeie a adus o sobiță/ și e gata oricînd să prepare un ceai./ are la cină pe șarpele mîncător de zăpadă/ și se întîlnește cu un roi de musculițe/ pe podul de afară./ șoaptele lor acoperă vîietul oceanului./ pe trepte numai de ele văzute se duc la pădure./ se plimbă încolo și-ncoace în halate descheiate/ și se plîng de putoare-n odăi la amiază./ cât despre mine:/ îmi fac zilnic baia vesperală/ stropesc cu stiloul covoarele grele./ am și eu o poveste// pentru care la lume o voi repeta" (Patru tălpi cîteva glezne)

Suprrealismul a însemnat, în literatura noastră (dar și în cea de aiurea), o zonă și un timp al primenirilor reale și accelerate, un (soi de) modernism dus la extrem. E de reținut că însuși Andre Breton decreta, la un moment dat, cunoscîndu-i pe avangardiștii români, că Parisul a cedat poziția de capitală a suprarealismului în favoarea Bucureștiului. Generația lui Nichita Stănescu a fost (din plin) tributară suprarealismului/ avangardismului, probe ale contaminării se găsesc la mai toți poeții șaizeciști și chiar de mai încoace. Ar fi fost nefiresc, de altfel, ca un curent (complex de tendințe și de manifeste literare) atît de "concret" în planul reprezentării să nu revină, ciclic, în prim prim-planul literaturii. Francezul Sarane Alexandrian, prieten și promotor al lui Victor Brauner, exeget al suprarealismului european, caracteriza grupul de poeți de la București (Gherasim Luca, D. Trost, Gellu Naum, Paul Păun etc.) drept "grupul cel mai exuberant, cel mai aventuros și chiar cel mai delirant din suprarealismul internațional". "Hazardul obiectiv", altă latură a suprarealismului, se regăsește, mai apoi, în poeticile unor Virgil Mazilescu, Mircea Ivănescu, Emil Hurezeanu, Eugen Suciu, Aurel Dumitrașcu, Nichita Danilov, Ion Mureșan sau Mariana Marin (ca să dau doar cîteva exemple, ele sînt mai multe) promovînd, în formule diferite, o desolemnizare a lirismului, o reiterare a "automatismului psihic pur" mergînd pînă la metoda "paranoid-critică" avansată de Salvador Dali. Un alt poet român, Andrei Codrescu, a dus pînă în America formula suprarealismului dîmbovițeano-european, cu

mult succes de altfel. Vom face, poate, la un moment dat, demonstrații pe versurile celor numiți aici.

Venind în aceeași linie, Marin Mălaicu-Hondrari ne propune o viziune lirică proprie în care răstoarnă raporturile dintre concret și abstract, psihismul produce realitate, oniricul transformă obiectele în stări de spirit, individul este al lumii și al nimănui într-o acțiune deliberată de refuz al unui loc anume. Să ne amintim că în anul 1945, „grupul“ suprarealist/avangardist format din Gherasim Luca și D. Trost a lansat „manifestul“ *Dialectique de la dialectique*, în care, între

coapselor// (animalul ocult nu părăsește așternutul odată cu mine/ stă în capul oaselor/ nu-l lovește strechea/ torăie ca o moara stricată/ îmi arată sufletul care nu te lasă să faci ce vrei/ și vorbește despre trup ca limită a entuziasmului)// prietene să nu ne amăgim/ ceea ce căutăm noi nu se află/ nici la această femeie gravidă de sute de ani/ degeaba dezesperantele încercări de a fi la îndemîna ploii/ și iată sora noastră geamănă/ noaptea/ iubita incestuoasă și amîndurora amantă/ fără încetare plînge și suspină/ caută înnebunită un loc/ CEVA UNDE să ne bem cafeaua// s-ar zice ca

alte, declară «că ne naștem fără să vrem, într-o familie pe care n-o cerem, și-ntr-o țară pe care n-o alegem, devenind în viață robii unor convenții», trăgînd concluzia potrivit căreia «prin desființarea dragostei de mamă, de familie și de patrie devenim liberi în mod absolut». E un deziderat? Sau e o constatare, consecința unei disperări? Experiența spaniolă, de cîteva ani, a lui Marin Mălaicu-Hondrari a lăsat urme adînci în poezia sa care a fost marcată atît la nivelul "epicității", cît și la cel al sensibilității, situîndu-l pe poetul nostru în miezul acelei "libertăți absolute" cînd ești, în mijlocul celorlalți, "un nimeni". Dar "un nimeni" care își e sieși suficient, "limbajul autocomunicativ" creînd o mitologie proprie în care amănuntele sînt parte al unui cod al viețuirii/ supraviețuirii accesibil celor care au trăit aceeași realitate. Reluăm aici, spre ilustrare, integral, excelentul poem "Animalul Ocult" care poate fi oricînd parte în antologiile de poezie română contemporană. Citările mai lungi pot fi obositoare la un moment dat, într-o cronică de carte, dar considerăm că ele pot furniza eventualului cititor interesat de poezie sau de subiect "proiecțiile poetice" ale autorului în discuție, în condițiile în care e greu de găsit volumul în cauză din motive care țin de circulația cărții de poezie: « prietene/ să nu ne amăgim/ ceea ce căutăm noi nu se află/ în sandaua de piele ce merge la mare/ cuprînzînd piciorul mic și glezna subțire/ nici în țuiutul urechilor dinaintea detunăturii/ ori în Cordoba de las tres culturas/ și toate trei muribunde/ mai degrabă în frică în spaime în contemplare/ aceste ținuturi oarecum învecinate

trăiesc printre morți/ aici la marginea acestui câmp/ mă preumblu printre morții mei dragi/ eram cîteva prieteni/ încercam să nu ne rușinăm prea mult de vorbele noastre/ locuiesc un ținut adînc pe care cu greu îl cucerisem/ și se domedise a fi de neînțeles/ eram cinci dar eram trei și fiecare singur/ o clipă dacă m-aș opri din scris/ totul s-ar surpa:/ e o modalitate înnebunitoare de a mîna norii pe cer)// uneori liniștea macină pereții/ cînd mă izbesc cu capul de ei/ se aude un chicotit ca prin păslă// prietene prietene să nu ne amăgim/ dincolo de pereți stă presimțirea clară a vidului/ sunt la 400 de km de Madrid/ dar sîngele negru al cînelui nu-mi dă pace/ treceam atent pe sub copaci/ căutam o umbră de care nimeni nu auzise niciodată/ treceau ore în șir/ nu mă săturam să prefir printre degete fîntele mici clorotice/ adăpostite îndeobște după perdele/ cineva își clătina capul/ stâlcea păsările cântătoare incomoda traficul/ își ținea fața umflată de plîns în palmele umflate de boală/ (totul e atît de simplu/ recunoaștere cunoaștere/ preamărire a celor purtătoare de mister/ iartă-ne Căine, tu Diogene, pentru aceste momente de slăbiciune/ împreună am văzut soarele răsărînd din soare/ am auzit cum țiuie oasele morților și cum scrâșnesc oasele viilor/ totul se poate curma dintr-o dată/ e de ajuns o lamă bine ascuțită/ un stilet înfipt adînc în locul potrivit/ sau un glonț ce intră și iese în aceeași secundă/ o precizie muzicală)// prietene/ prietene să nu ne amăgim/ cunoaștem două ori trei bulevarde pline de morți/ nu-i nimeni să se plimbe pe acolo/ doar noi alergînd de la

Editura Charmides, 2011

cronici

paroxismul artistului la tinerețe/ la măiestria artistului la bătrânețe/ fără-ncetare repetând că/ un crâmpel de suflet ar ajunge pentru toată această harababură/ (frumos se mai legănau grădinile Mari-Juanei/ pe drumul pe care-l străbăteau cu bicicleta Sapho/ dar animalul ocult pândea și acolo/ și fecioara pe care-ai ținut-o de mână/ luna/ are acum pântecul colcăind de omizi)/ și nu-i nimeni să ne scoată din cumplita zidire numită/ ACOLO UNDE ÎNSUȘI POETUL STĂ DE VORBĂ CU SINE ÎNSUȘI/ viețuim la limită/ cu disperarea pe disperare călcând. »

Și dacă tot am adus în discuție, motivat, suprarealismul, să mai întârziem nițel în aceeași sferă, să ne amintim că în 1945, grupul suprarealist Gellu Naum – Paul Păun – Virgil Teodorescu a lansat manifestul «Critica mizeriei», manifest în care este abordată «eliberarea expresiei umane prin eliberarea totală a omului». Eliberare, de ce? De unde? Răspunsul pare să-l dea chiar Marin Mălaicu-Hondrari care propune o eliberare a omului/ individului nu dintr-un loc, nu dintr-o situație, ci chiar din chingile propriilor atribute: «la feeria de suflete zburam cu copacul./ pe malul lacului Wansee mă țineam deoparte./ așteptam tragica pereche./ de doi ani tatăl meu nu părăsește costișa./ de doi ani i-au pus o cruce la cap/ și l-au lăsat în plata Domnului./ de doi ani textele mele sunt formate diferite/ ale aceleiași țipăt./ mă căuta iubita./ își apropia de mine albul grav al ochilor./ îmi lingea coastele și lacrimile cu limba/ șlefuită ca limba unui clopot./ o lăsam să învețe câte ceva de la tunet./ «nu mă despărți de tine»/ zicea/ «am trupul plin de vânătași/ de la stropii de ploaie mari cât pumnul / și tari ca patul puștii // se lăsa înserarea și eu nu mai știam zice altceva/ decât că se lasă înserarea./ desigur Kleist ar fi preferat Corvette/ oricum, ceva cât mai apropiat de viteza glonțului./ ca un nebun adormit în cămașă de forță/ visam la rochia miresei/ care era întocmai defuncta Vogel./ «Henrietta»./ șopteam trăgând peste mine giulgiul fierbinte./ de trei ori îi ștergeam fruntea/ și de fiecare dată paloarea răzbea./ «Henrietta, sunt eu Marin/ născut în Năsăud/ anume ca în moarte să te ador.» (Kleist ar fi preferat Corvette)

Criza limbajului provoacă o criză a identității, resimțită puternic de poezia «noului avangardism» pe care trebuie să îl reconsiderăm. Ideile devin astfel obscure și se înecă în realitatea magmatică. Conștiința se radicalizează încît ceea ce spusese Karl Rosenkranz cîndva, în „Estetica urîtelui”, pare să fie peremptoriu și în poezia lui Mălaicu-Hondrari: „Iadul nu este numai de natură religios-etică, ci și estetică. Noi ne aflăm în mijlocul răului și suferinței, dar și al urîtelui”. Lucrul este valabil și e de urmărit și la alți poeți (tinereți), de la Ștefan Manasia la Vasile Leac, de la Paul Gorban la Matei Hutopila, de la Dan Coman la Constantin Acoșmei. Iată cum o spune (traduce) această criză Marin Mălaicu-Hondrari: «*ție care iubești marile orașe/ acest poem al unui mare oraș/ de la picioarele cinice ale celui ce cântă./ amor de flori/ amor de umbră/ că nu-i dragoste mai tănuțită ca dragostea/ începută-ntre măslini/ tu stai înlăuntrul focului/ șezi tucește pe o rogojină/ bei cu ceșcuța apa Guadaluivir/ lângă tine și de o parte și de cealaltă se află iubita/ mireasa cu zâmbet sardonice (cu propriile-i puteri/ a învins miile de mirese dinlăuntrul tău)/ eu ies din hotelul Albucasis și intru/ în hotelul Maimonides/ sau nu/ intru din hotelul Averroes/ îmi golesc buzunarele de tutun/ îmi clatin barba/ cum se clătinau porțile caselor/ când treceau tancurile războiului civil/ tu stai înlăuntrul focului/ șezi lungit pe o rogojină/ toată noaptea incomodezi traficul de pe Puente San Rafael/ și vin șoferii și te înjură te scuipă/ te alungă jandarmii/ acolo ai înlemnit/ acolo te înșurubezi în asfalt/ acolo se adună praful și pulberea/ acolo este știut:/ cine cere bani primește/ cine cere îndurare este lăsat să plece// și vine cel care te face să nu te mai suportă/ și vine însoțit de cel lângă care nu se poate tăcea/ și vine clopotarul mănăstirii*

Sfânta Lună/ și vin pe cer ca niște ugere tulburate/ clopotele bisericii Maica Selena/ și vii și tu cel care ceri dragoste/ și singur te înzestreză cu singurătate» (La două zile distanță).

Pot aluneca în metarealitate cu ajutorul metalimbajului doar autorii care au un accentuat simț al limbii, care „dețin” proprietatea cuvintelor. Aceștia pot „desfășura” o coerență proprie, dînd impresia deținerii unui nou limbaj. Cred că acesta este un deziderat al oricărui autor, unii „o știu”, alții doar o simt, important e să poată ajunge în teritoriul „metarealității” așa cum o făcuse Arthur Rimbaud cîndva, pătrunzînd „un anotimp” în inima infernului („Une saison en Enfer”). Iată o probă de „fugă din realitate” realizată cu tot firescul din lume, auzi și „materia plîngînd” (Bacovia), vezi și cum „se izbesc de geamuri razele de lună” (Blaa) atunci cînd ascuțițele de bucătărie trecînd pe întuneric dintr-un sertar în altul: «*ar fi trebuit să o alung./ să îi rup unghiile./ să o uit într-o măcelărie./ prefera să rămână cu mine./ ușa dormitorului era fereastra care dă spre zid./ paloarea noastră se mutase pe fețele de pernă./ muțenia îngloda toată casa./ umplea de furie viscerale./ căzuse zăpadă./ aveam un obiect imaculat/ și ne sileam să nu îl răsturnăm./ ea stătea cu burta în sus/ ca un pește mort/ în mijlocul covorului/ unde fermentau niște pere./ ascultam cuțitele de bucătărie/ cum treceau pe întuneric/ din sertar în sertar.»* (Meteahna)

Speriat de recrudescența suprarealismului în poezia română, atunci cînd apăruse în scenă generația lui Nichita Stănescu, un critic cu oarecare autoritate în epocă, care venea, totuși cu experiențele perioadei interbelice, e vorba de Vladimir Streinu, derutat complet de «dezordine» din poezia timpului, scria în revista „Contemporanul” din 16 decembrie 1966: «Această impresie vine de la cohorta de poeți care-și robesc laudabila voință de noutate a tinereții unui ezoterism nivelant, acelei industrii comune de imagini abstruze, idee neajunsă la exprimare, vrăjitorie fără vrajă și incantație fără cântec. Paradoxul conformismului în inconformism le subminează fatal tinerețea și poezia. Și mirarea cea mai legitimă este că mai toate revistele de literatură, după ce au cultivat proza rimată, ritmată sau doar ușor metaforizată, cultivă de câțiva ani această poezie, în uniformă, de data asta europeană. (...) Poesis nu este însă Pythia care deliră în fumigații toxice, după cum nu este nici clovneșă modernă, oricît de năstrușnică» (după Eugeniu Speranția, *Inițiere în poetică, ediția a II-a, București, Editura Albatros, 1972, p. 165*). Această negare, rod al pierderii cadenței critice în fața noutății, îmi apare astăzi ca o adevărată pledoarie *pro domo*, Poesis s-a substituit destul de mult Pythiei în vremea din urmă, lucru care nu poate scăpa cititorului avizat de poezie, iar «clovneșă modernă» face tumburi incredibile în arenă. E, de altfel, condiția evoluției ei. Fără (puțină) nebunie poezia își pierde sensul. Poate și cititorii? Dar pentru poezie cititorii sînt, deseori, un balast. Poetul care scrie pentru un cititor generic, așteptînd eventual consimțămîntul acestuia, e pierdut. De asta, ce ar însemna recuperarea suprarealismului în poezia de azi, mai ales printre tineri? O șansă pentru «revizitarea» spațiului poetic văzut într-o nouă înfățișare. Biografismul în exces și jurnalul ca descriere poetică a unor stări care merg de la banalul absolut la descrierea laxă a unor peisaje urbane sau naturale, au umplut prea mult spațiul consacrat al poeziei de azi. Excesul de biografism din poezia tînără și foarte tînără, relatarea voit «tîmpă» a copilăriei văzută ca o icoană cu culorile amestecate, caricatural, nu (mai) duce nicăieri, poate, cel mult, să stîrnească un zîmbet condescendent. Și dacă în acel sos se mai adugă și cite un simbur de vulgaritate, plus povestiri infantile despre experiențele erotice de pe vremea cînd poetul își descoperise cu uimire pilozitatea intimă, «galeria» aplaudă excedată/excitată. Nu spun

că nu se poate scoate poezie și din aceste experiențe, dar trebuie să avertizez pe mai tinerii «condeieri» (sună bine cuvîntul, deși știu că niciunul dintre ei nu știe ce e un condei!) că poezia nu se rezumă numai la atît. Punct.

Marin Mălaicu-Hondrari stăpînește «dicteul suprarealist», acesta îi controlează fluxul și refluxul a ceea ce suprarealismul definea ca «haos interior». Dar dacă accentele suprarealiste se răsfrîng asupra unei lumi care cade/decade continuu, o temă este cea care nu le permite nici avangardiștilor/ suprarealiștilor mult căutata dezumanizare, mult descîntata impersonalizare. E vorba de tema iubirii, a erotismului care oricît ar fi de abscons, încă își relevă concupiscentele, chiar în «situații lexicale dramatice». Iată un poem al lui Marin Mălaicu-Hondrari în care atmosfera e de sfîrșit de lume și se (ne) situează undeva pe „centura Europei”: «*o vād la ea acasă./ aceeași privire înălțată peste bariera evantaiului./ numai umerii par spălați într-un hîrdău cu apă stătută./ vorbea atît de încet încît/ abia o auzeam din cauza ploii// „sunt o curvă bătrână, dragul meu/ și am ajuns ca la-nceput:/ o mare masturbatoare./ și-mi place să beau. asta este./ băutura mă încântă./ vinul îmi dă măriniemie./ duc paharul la gură cum aș duce/ crucifixul la buze./ mă îndop cu bere și rachiu de anason./ băutura triviale, e drept./ dar ce vrei// suntem ai pămîntului și ai întunericului. din stirpea șobolanilor cărtițelor vampirilor. / locuim odăițe maghernite gropnițe. viermuim. frigul și umezeala nu ne dăunează./ asta da. bodogănim prin liniștea lutului. ne închinăm la scursori și alb ne-a mai rămas numai părul bărbatului ce zicea la răstimpuri : eu sunt tatăl vostru și am venit să vă arăt un petec de cer./ desigur./sunt cazne cumplite/ cum ar fi să supraviețuiești unei beții cu lichior/ dar trupul duce și greul acesta./să mergem la măsută./ am preparat cele mai negre cafele./ de acum – gata , nu voi avea nimic mai bun de oferit//bem din cești a căror toartă micuță ne obligă la o delicatete a gesturilor care merge de minune cu sporovăiala ei molcomă//„și nu știu cum se face că e mereu dimineată/o dimineată întunecată, rece/cu ceața ridicându-se de pe lac alene/ori neverosimil de repede, aspirată de un plămîm uriaș/cu cafeaua răcindu-se dinaintea mea/și cu nevoia de băutură./ masturbarea vine mai tîrziu./ partea proastă e că rezist tot mai greu frigului./ dar nici nu pot suporta pledul acesta care pare de carne.”//odată cu tăcerea ei se lasă și soarele în Păcurariul Vechi./ acolo iubita mea trebuie că încă mă așteaptă./„acum du-te./se întunecă./nimic din ce-aș mai spune acum n-ai înțelege./ori ai înțelege, dar în felul tău/ care e al morții.”* (Portretul altei doamne)

Sînt reluate, în volumul de față, cîteva poeme din prima carte a lui Marin Mălaicu-Hondrari, «Zborul femeii deasupra bărbatului», în care talentul e crud, exprimarea e directă, poezia iese prin porii cuvintelor: «*luntrașule negru luntrașule orb/ se stinge căpeșelul de ceară/ pe-aproape se zbat pescărușii de foi/ valuri de sânge iubita-mi absorb/ în barca nebulă e loc doar/ de un mort »* (O traversare cu barca). Dar iată și un splendid «autopotret», care încheie volumul, metaforic, eliptic: «*un om stă în bibliotecă/ cu gîndul să-și ia viața// cărțile sunt mute/ autorii au ațipit//desigur nemuritor nu înseamnă atotputernic//e seară/fumul țigării somnolează în lente volute//măine dimineată femeia va șterge praful».*

Nu am citit (încă) cărțile de proză ale lui Marin Mălaicu-Hondrari, dar presupun că și acolo există o acută «conștiință a scriiturii», cea care face ca un scriitor să fie sumă a unor obsesii exprimate sau nu.

Cititori (*cîți mai sînteți ! cîți mai știți să citiți poezie!*), stați cu ochii pe Marin Mălaicu-Hondrari: următoarea sa carte de versuri va pune benzină (o canistră? două? trei?) pe focul sacru al poeziei române!

Piatra Neamț, 22 decembrie 2014

Fără (puțină) nebunie poezia își pierde sensul. Poate și cititorii? Dar pentru poezie cititorii sînt, deseori, un balast. Poetul care scrie pentru un cititor generic, așteptînd eventual consimțămîntul acestuia, e pierdut. De asta, ce ar însemna recuperarea suprarealismului în poezia de azi, mai ales printre tineri? O șansă pentru «revizitarea» spațiului poetic văzut într-o nouă înfățișare.

Dumitru Augustin Doman

Cititorul
de roman

Romanul „Genezei inverse”

Nicolae Stan face parte, ca să zic așa, din epicentrul Generației '80, fiind membru al Cenaclului de Luni, dar și al Cenaclului „Junimea” dedicat preponderent prozatorilor, debutând în 1984 cu un volum de proză scurtă, urmat de patru romane și două volume de eseuri filosofice. Dar, scriitorul este unul discret, nu iese în față, nu agasează criticii cu insistența sa de a-i citi și comenta cărțile, își vede în egală măsură de cariera didactică și de scrierea romanelor sale, care – după cum vom vedea – sunt unele de tot remarcabile.

Apă neagră, ediția a II-a revizuită (*Cartea Românească*, 2014) este ceea ce am putea numi un roman total (termen folosit, de altfel, de Dan Silviu Boerescu). Imaginația autorului este prodigioasă și fără opreliști de nici o natură, iar compoziția este flexibilă și de-o mare acribie.

Acțiunea se petrece pe o perioadă de 50 de ani în Crăsani, localitate de câmpie, așezare pe locul cetății dacice Helis, alegerea autorului fiind foarte potrivită pentru a da frâu liber imaginației și a croi legende la granița dintre realism și mitologic: „O altă ciudățenie care circula despre crăsăneni era că aceștia credeau despre ei înșiși că sunt nemuritori. Este adevărat că învățații istorici spuneau că neamul lor strămoșesc adevărat, primar, era neamul geților, însă crăsănenii refuzaseră tacit asimilarea acestui termen, căci, cu sinceritate, nu auziseră povestindu-se din moși-strămoși despre rude de-ale lor îndepărtate din așa-zisul neam al geților. Stră-străbunicii lor le transmiseseră prin vorbe vești despre antecesorii lor crăsăneni get-beget, așa că rămăseseră profund atașați de această convingere”.

Ca Macondo, Crăsanii reprezintă o lume închisă, o lume care se vrea o replică în mic la o lume mai mare, o replică la România însăși. O lume nouă, e adevărat, cu munca în colectiv creatoare a omului nou, cu alimentație rațională, cu toate celelalte, dar fără a fi impuse de la Centru, ci ca inițiative ale primarului Solomon cel iubit și aplaudat, căruia i se creează și i se păstrează în sat un cult al personalității, în pofida austerității impuse de acesta: „...zbaterea lor pe câmpurile natale avea valoarea unui sacrificiu făcut dintr-o motivație obscură și implacabilă, ca forța unei găuri negre care-i înghițea în hăurile ei tumultuoase și nesfârșite, și către care ei mășăluiau cu o încrâncenare bucuroasă, s-ar spune, încolonați în batalioane întregi de soldați supuși pierzaniei și, totodată, atrași ca un magnet vrăjnit de alte zări, necunoscute”. Aspectul acesta nu este cel al vieții întregii României a acelor ani? Cum în *Veacul de singurătate* apare cineva cu gheața magică, de pildă, la Crăsani, în 1966, alte vremuri fiind, apare primul televizor, o chestie de asemenea magică, apariție tocmai la timp pentru că „prin anii '60, după colectivizare, crăsănenii

prinseseră un gust subit pentru spectacol”. De altfel, spectacolul – în accepția lui foarte largă, lumea întreagă a satului fiind un perpetuu spectacol – și erotismul reprezintă o adevărată defulare, o alternativă la lumea rigidă a comunismului. De semnalat o scenă erotică de o forță extraordinară, unică în romanul românesc de până acum (v. pag. 240 și următoarele). Spectacol plin de umor era, de pildă, și dialogul lui Matei Băltăcea, paznicul de noapte din centrul satului cu unul sau altul, explicând ce-a înțeles el de la singurul radiou din sat bunăoară despre conferința de la Yalta: „ – Uite cum e, zicea, și se făcea liniște ca la școală. În ședința-ai mare, acolo, s-a căzut de acord ca toată lumea să fie împărțită între ei. Și noi am căzut la ruși. Și nimeni n-a zis nu. Americanu' s-a unit cu rusu'./.../Da, revenea Băltăcea cu vestea cea bună, da' chinezii a zis: să nu v-atingeți de crăsăneni și de poporul lui că dau drumu' la furnici...”

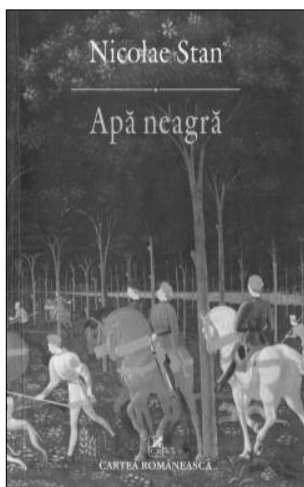
Numele personajelor (preponderent din Vechiul Testament) trimit la o simbolistică aproape explicită. Primarul, cum ziceam, se numește Solomon și i se mai spune „Împăratul”; alții sunt: Toma, Andrei Moise, Moise Ștefan, Lazăr, Ilie Iulian... Dar, personajele au și conștiința că ele, dar și faptele și întâmplările trebuie immortalizate cumva: „Ne trebuie o cronică a vremurilor. Să nu le uităm. Nici un chip și nici un cuvânt. Să nu le uităm. Trebuie să facem poze!”. După cum, în febra vieții ca un spectacol continuu (că e dramă sau comedie sau tragicomedie, nici nu contează), își fac loc și ideile utopice ale vremii, dar – repet – nu venite de la Centru, ci ca inițiative ale lumii închise a Crăsanilor: „Să facem un sat! Un sat nou! Cu reguli create de noi. Găsim pământ lângă vreo pădure ceva și lângă apă. Cu oameni noi, tineri. Să-i educăm...”

Cum Crăsanii reprezintă o Românie în mic, și revoluția este una pe măsură, o parodie de revoluție. În decembrie 1989, Solomon dispare pur și simplu din sat, dând naștere la fel de fel de zvonuri, că a plecat cu o mașină care merge cu sute de kilometri pe oră sau chiar cu un avion ori cu un elicopter albastru, ba că fusese transferat în interes de serviciu nu se știe unde, ceea ce era de necrezut, el fiind trup și suflet al Crăsanilor. Începutul „revoluției” cu un Gavroche de la Crăsani e memorabil: „Panica spori când, la numai o oră de la această întâmplare neobișnuită (dispariția lui Solomon; n.DAD), un copil de vreo treisprezece ani, apărut ca din senin în plin centrul satului, scosese în praful drumului toată biblioteca familiei Solomon, dovadă că aceasta îi părăsise în grabă, și arunca volumele în sus, cu furie și răzbunare. Ceva mai târziu aflaseră că era fiul omului de serviciu al Primăriei și că taică-său se ascunsese de teama unei reacții pripite a sătenilor. Puștiul stivise cărtoaiile groase cu coperte roșii și cele mai

multe cu poza senină a dictatorului tânăr și a altor prieteni de-ai lui, și striga ceva ce lumea, aflată dincolo de geamurile acoperite de perdelele groase, nu deslușea. Doar Spirache, polițaiul, găfâind, luase cunoștință de revolta micului rătăcit și se proptise în fața lui, gata să-l înșface cu fulgi cu tot pentru a restabili ordinea în Crăsani. Dar preadolescentul nu se pierdu cu firea, ci se întoarse iute către zdrahonul bătrân din fața lui și, de data asta strigă clar cu pumnul dreptei în sus: - Tiranul a fugit! Va fi executat!/Spirache înlemni. Valuri de răceală și căldură îl treceau ca într-o febră subită și uriașă. Oasele lui imense, de dinozaur măreț, păreau că se surpă în ele însele și că, astfel, el devine ceea ce era de fapt cu adevărat: un dinozaur de nisip...”

Compoziția postmodernă este punctul forte al romanului. Ordinea capitolelor trasează un fir roșu cu o cronologie originală. Dar, vocația de povestitor a lui Nicolae Stan dă savoare lecturii, ca la marii scriitori sud-americani, de pildă. Este adevărat că alternează fragmentele savuroase și pitorești cu cele eseistice. Lumea este făcută pentru a fi povestită, dar și analizată! Pare a fi deviza romancierului. Personajele sunt insolite și în același timp de-o mare varietate, tocmai pentru a umple toate categoriile sociale ale spațiului în mic al unei adevărate societăți. Acestea acoperă un evantai mare de tipologii, de la victime și călăi, până la morali și odioși, de la activi din fire până la reflexivi analitici și melancolici... Dialogurile de la cârciumă sau de la reuniuni de acasă de la unul sau altul trimit ironic la Platon.

Ultimul capitol – *Execuția: 23 august '99* – cel care rotunjește romanul, un capitol care-ar putea supraviețui de sine stătător ca o remarcabilă navelă, imaginează ceea ce autorul numește o „Geneză inversă”, povestea a șase morți, marcați fiecare la timpul său cu un X de o mână nevăzută, începând cu Ziua a Șaptea și încheind cu Ziua Întâi. Dar, nu doar de aceea este *Geneza inversă*, ci și pentru că lumea tocmai descrisă în peste trei sute de pagini dispare apocaliptic, acoperită de o apă „învolverată, amestecată cu nisip și pământ, neagră, chiar neagră, pe urmă, progresiv, cu măsură, dar irevocabil, apa se curățește, se limpezește, devine albastră-strălucitoare, calmă, mlădioasă, feminină, sarea lumii...” Lumea aceasta dispare, așadar, pentru a renaște din apa cea limpede. Aceasta amintește de finalul cu ploaia din *Galeria cu viță sălbatică* a lui Constantin Țoiu, doar că acolo era realist și ușor schematic. Aici este vorba de pagini de-un onirism original, cu propensiune spre spectacolul apocaliptic, în care pier oameni de rând, dar implacabil și dictatorii numiți cu ironie „locuitorii cei aleși ai înălțimilor: Marele Alinator, Primul Stăpân, Primul Justițiar, Unicul Salvator, Primul Egalizator, Marele Vrăjitor”...

Un roman ca un omagiu lui Mircea Eliade

Maria Mona Vâlceanu – *Egor/O iubire imposibilă* (Editura Zodia Fecioarei, Pitești, 2014). Un roman scurt, de doar 100 de pagini, scris ca un scenariu cinematografic. Naratoarea, o tânără pictoriță, soție de securist, îl cunoaște la un conac din Câmpia Dunării, în anii '80, pe pictorul Egor, bărbat șarmant, cartofor, om de lume, în general. Îl reîntâlnește la București, în casa lui de pe Calea Victoriei, unde artista îl vizitează frecvent, iar galantul pictor îi dă lecții de desen, dar și de dragoste. O poveste de iubire frumoasă și ușor romantică... Imediat după revoluție, Egor pleacă în Olanda cu soția lui, dar peste câțiva ani divorțează, se întoarce și cei doi își reiau relația. Dar acum, pleacă naratoarea la un eveniment artistic în Franța, unde-și trece în revistă cu nostalgie toată legătura aceasta. Revenită în țară, merge nerăbdătoare să-l vadă pe Egor, care – ciudat!

– nu mai răspundea la telefon. Casa strălucitoare în care fusese de atâtea ori este o ruină și un bătrân vecin îi spune că acolo nu locuiește nimeni de 20 de ani, că a fost cândva o casă conspirativă a Securității din care s-a tras la revoluție!... Pe un viscol cumplit, merge la conacul unde l-a cunoscut pe Egor, la 30 de kilometri de Dunăre. Nu mai e nimic nici acolo, conacul fusese transformat în anii '70 (!) în spital, iar acum fusese devastat și furat de țărani din zonă bucată cu bucată. Pictorița nu mai înțelege nimic, are un tablou de la Egor, are și medalionul de fildeş pe care i l-a dăruit de Crăciun, dar Egor nu există. Începe să-l caute pe Google, dar motorul de căutare o trimite mereu la pictorul Egor Pașchievici din romanul *Domnișoara Christina* din 1936 al lui Mircea Eliade. În final se sugerează că povestea va fi descălcită de un psihiatru, deși pictorița era o femeie puternică până atunci,

repetându-și ca pe un leitmotiv: „Eu nu voi fi o Anna Karenina”! Dragostea pentru Egor se metamorfozează în dragostea naratoarei pentru Mircea Eliade pe care-l citea în facultate în clandestinitate. În paranteză fie spus, Mona Vâlceanu este inițiatoarea unui colocviu național Mircea Eliade la Pitești.

Așadar, ceea ce părea preț de vreo 80 de pagini o poveste de iubire frumoasă între doi artiști plastici, în final se rotunjește ca o proză a la Mircea Eliade sau ca un fel de continuare a *Domnișoarei Christina*, prin personajul Egor. Poate fi luat și ca un omagiu adus celebrului scriitor și savant, cu atât mai mult cu cât autoarea găsește un ton adecvat narațiunii, de autenticitate și sinceritate. Scriitura este cursivă, de-o exemplară simplitate, iar tăietura textului e în capitole scurte, cum ziceam, ca de scenariu de film.

SILVIU ANGELESCU - 70

Textul și subtextul

În anii '80, nimeni nu bănuia (decât cei din anturajul amical, probabil) că un cadru didactic studios de la Filologia bucureșteană se poate dedubla într-un original povestitor și portretist din speța cărturărească, pregătind din umbră o lovitură de imagine în spațiul beletristic. Întrucât Silviu Angelescu, după absolvirea Facultății de Limba și Literatura Română în 1972, se dedicase carierei universitare în domeniul etnologiei și folclorului, susținându-și doctoratul în 1983 cu teza *Tipare portretistice în epica orală și scrisă*. Concretizarea editorială a tezei sale de doctorat se produce doi ani mai târziu cu *Portretul literar*. În același an - mai precis, în septembrie 1985 - pune punct elaborării romanului său istoric atipic, *Calpuzanii*, care apare după un stagiul de alți trei ani prin edituri.

După mai bine de un deceniu, Silviu Angelescu publică a doua ediție, revăzută, a romanului său de succes (Ed. Humanitas, 1999), anexându-i și un dosar critic sub genericul *În loc de postfață*. Prin însoțirea textului cu metatextul, dispunem de oglinda fidelă a receptării acestui prim roman - și, până acum, unicul - conceput de un autor care vine din perimetrul exegezei literare de tip academic. Pseudo-romanul istoric de factură ironică și parodică, chiar dacă surprinde, trezește imediat interesul cronicarilor literari. Dosarul bibliografic al ediției revăzute însumează opiniile unora dintre cei mai importanți critici ai vremii, publicate chiar în 1988, anul apariției ediției princeps: Al. Piru, Nicolae Manolescu, Marian Papahagi, Romul Munteanu, Al. Călinescu, Mihai Ungheanu, Șerban Foarță, Mircea Mihăieș, Mircea Iorgulescu și Monica Lovinescu (text difuzat pe "unde scurte" la *Europa liberă!*). Se adaugă acestora câteva opinii post-decembriste (Mircea Vasilescu, Gabriela Omăt) învederând registrul politic aluziv care a condus la retragerea cărții din librării. Dealtfel, textul editorial inserat pe coperta a IV-a accentuează statutul incert al romanului istoric și de aventuri care disimulează sub umbrela

fantasticului „un roman politic acut al anilor '80, denunțând alterarea valorilor și disoluția vieții sociale”.

Deloc întâmplător, la începutul *GLAVEI 1 (În care facem arătarea celor amestecați în pricina ce am pus în gând s-o scriem aici)*, prozatorul mărturisește persuasiv, după ritualul cronicăresc al slujirii *adevărului*: „Iar la noi așa învățături sunt în lipsă mare și foarte de trebuință, că stăm în zăre de spaimă și de rușine și până sub vremile de apoi este să așteptăm. Că altădată, poate, a fi altcum, dară acum e cum e și, scriind noi întâmplările aici la condică, cugetăm că poate-or folosi cu ceva, măcar sub acele vremi să ajungem fără a mai trage după noi atâta rușine câtă spre fala noastră nu-i.

Scriu și eu aicea cât îmi va fi cu puțința spre a da în lumină și la vileag adevărul, că, dacă unul nu tace, mai vorbesc apoi și alții, luându aminte la durerile moșiei și la risipa țării”. Mare mirare că cenzurii vigilente din feroce comunism i-a scăpat aluzia străvezie! În fond „mizeriile cotidiene” din secolul al XVIII-lea seamănă până la identificare cu fanariotismul comunist din al XX-lea secol. Dezvoltând satira aluzivă într-o direcție similară până la un punct cu a lui Ion D. Sîrbu din *Adio, Europa!*, roman fatalmente postum.

O parte dintre critici indică modelul „nemărturisit” al romancierului român în *Numele trandafirului* al lui Umberto Eco, în legătură cu motivul „manuscrisului găsit”. Se pierde din vedere amănuntul că scriitorul italian, specialist în estetica medievală, reface de fapt o carte, publicată de abatele Vallet sub titlul *Le manuscrit de Dom Adson de Melk*. În fond, convenția manuscrisului recuperat este mult mai veche, adoptată fiind, cu un exemplu, de renaștentistul Cervantes și devenită uzuală în proza romantică. O oarecare similaritate există, desigur, între experiențele celor doi prozatori proveniți din breasla universitară, fiindcă amândoi purced la rescrierea poveștilor din manuscrise din pură plăcere

fabulatorie. Numai că Silviu Angelescu - dacă e să-l parafrzez pe Eco - nu relatează o „poveste despre cărți”, deși eroii săi sunt niște cărturari, ci mai degrabă una „despre mizeriile cotidiene” din veacul al XVIII-lea. Trec peste comparația insistență a criticii de întâmpinare cu *Principele* lui Eugen Barbu, analogia fiind posibilă doar în crearea atmosferei de epocă fanariotă cu accente naturaliste.

Ordonat riguros în nouă glave (capitole adică), fiecare capitol cu o structură tematică marcată în supra-titluri (*Arătări, Întâlniri, Iubiri, Povățuiri, Urzeli, Cercetări, Mărturisiri, Pilduiri, Urmări*), *Calpuzanii* demonstrează, înainte de toate, forța evocatoare a romancierului prin intermediul limbajului și al portretizării. Dincolo de mimetismul cu funcție ludic-parodică, prozatorul recrează atmosfera de epocă printr-o limbă arhaică fără cusur. Expert în arta portretului prin studiul său filologic de la începuturi, Silviu Angelescu se vadește deopotrivă un portretist neîntrecut. El excelează în portretizările caricaturale, simulând maniera maniheică a cronicarilor, în alb și negru. Singular în proza românească postbelică prin discursul său cu valențe filologice și ideologice bine sedimentate, autorul *Calpuzanilor* anexează o altă dimensiune romanului istoric, în sensul tragismului intrinsec, într-o direcție care promite a fi continuată cu romanul *Comoara calpuzanilor*, anunțat în *pregătire* încă de acum vreo 15 ani (pe coperta a IV-a). Cu atât mai mult cu cât *sfârșitul lipsește*, cum menționează prozatorul în paranteza finală a primului roman; așteptăm *Comoara!*

Mai mult decât atât, văd în Silviu Angelescu - la cei 70 de ani pe care îi împlinește luna aceasta - un memorialist autentic, cunoscând deopotrivă lumea universitară și cealaltă lume mai plină de ascunzișuri, literară. Memoria sa fabuloasă (nu fabulatorie) apare încărcată de imagini tainice, întâmplări piperate și figuri pitorești printre care a trăit. Deocamdată se menține (oarecum circumspect)

Foto: Pavel Șușară

în stadiul oral al mărturisirii, contaminat parcă de oralitatea folclorului literar studiat în profunzimea sa arhetipală. Poziționat în aparență pe un postament al atitudinii afectate și condescendente, între prieteni devine un cozeur neîntrecut. Seducător în astfel de convorbiri amicale, trece imperceptibil peste pragul dintre prezent și trecut, ca o evadare din cotidianul banal. Infiltrând picarescul în lumea savanților dublați de artiști (îndeosebi literați), Don Silviu - cum îmi place să-i spun - scotocește în cotloanele memoriei și reconstituie aieva, cu umor și ironie, *istoria secretă a literaturii române* (într-un sens cu totul diferit de al lui Cornel Ungureanu din lucrarea sa cu acest titlu). Într-un amestec captivant de erudiție și colocvial, evenimentele narate, bine condimentate, (re)institue primatul junimist al anecdoticii, dar cu substrat moral și tendință caracterologică. Nu-i rămâne autorului *Calpuzanilor* decât decizia (și curajul) să părăsească spațiul fabulației și, destrămând pânza alegorică, să înfățișeze oameni și fapte așa cum au fost, sub comunism, dar și în postcomunism.

NICOLAE OPREA

...văd în Silviu Angelescu - la cei 70 de ani pe care îi împlinește luna aceasta - un memorialist autentic, cunoscând deopotrivă lumea universitară și cealaltă lume mai plină de ascunzișuri, literară.

Un studiu exemplar

Silviu Angelescu, profesorul și scriitorul, face parte din grupul intelectualilor de elită născuți între anii 1940 - 1947. Încă din anii studenției (lucru pe care îl știu de la fostul meu profesor de la Timișoara, Vasile Tudor Crețu), Silviu Angelescu, autorul studiului *Literatura și mitul* (Editura Univers, București, 1999), a fost preocupat de cercetarea, din multiple unghiuri, a culturii tradiționale, în genere, și a celei autohtone, în speță.

Scopul acestui studiu este formulat, în mod succint, chiar de autor: „Rostul acestor pagini

ar fi tocmai acela de a ilustra aspectele unei relații pe care cultura **majoră**, prin intermediul literaturii, o păstrează în formele cele mai diverse, cu o valoare ce aparține culturii **minore** - mitul. Dar pentru a arăta ce-i datorează literatura mitului, ar trebui să procedăm la inventare dintre cele mai dificile prin volumul mare al faptelor de examinat. Am optat, spre a evita aglomerarea de exemple pentru soluția unei reducții tipologice, care presupune restrângerea prezentării la câteva probleme legate de: efectele pătrunderii mitului în sistemul literaturii; antrenarea mitului în procesul

literaturii; implicațiile mitului în opera unui autor: de evidentă sensibilitate mitică; de aparentă deconectare față de mit” (p. 10).

Eminentul studiu are ca puncte de plecare atât distincția dintre cultura minoră și cultură majoră și dintre cultură tradițională și cea modernă, ca aspecte esențiale ale universului cultural, cât și raporturile dintre acestea, ca sisteme dependente de zonele geografice în care se manifestă și de continua schimbare de paradigmă: „un proces de durată care, sub aspect sociologic, conduce la apariția unor paliere distincte în interiorul aceluiași univers cultural.” (p. 6).

Literatura și mitul, cel mai important studiu, la noi, în orizontul acestei teme, este rodul unor îndelungi cercetări a problematicii abordate și, după cum bănuim, și al unor acte de „pritocire” a problematicii, în scopul unei exemplare esențializări a mesajului.

aniversare

Transferul de substanță (balada populară „Meșterul Manole”, produs al unui model cultural repetitiv, trece, odată cu piesa de de teatru a lui Lucian Blaga intitulată „Meșterul Manole”, din circuitul mai restrâns al oralității, în „circuitul scriptural” adică în teatru și în literatură – instituții ale culturii moderne), *transferul de forme* (basmul, legenda, balada etc., ca forme proprii creației poetice orale, au dat naștere unor „dublete” în literatura cultă), *multiplacarea și transferul de procedee* oglindesc, în ansamblu, interdependența organică și vie dintre mit și literatură.

În polemicul subcapitol intitulat „Erri” sunt demontate, cu argumente clare, definiția eronată pe care Romulus Vulcănescu a dat-o mitului pe care îl înțelegea într-o triplă cauzalitate (intelectuală - „un elaborat” cu funcție ordonatoare; sensibilă - cunoașterea subconștientă prin mit; și ereditară - mitul este un dat natural), confundarea eroilor din creațiile poetice orale (Făt-Frumos, Ileana Cosânzeana, Păcală, Tândală...) cu eroii mitici, identificarea dragostei cu o „zână delicată” și a doinei, de asemenea, cu o zână. La aceste observații se adaugă și cele privitoare la trunchierea unor citate și la erorile de citare. Concluzia de o maximă competență a profesorului Silviu Angelescu este aceea că Romulus Vulcănescu a ignorat, între altele, procesul de *degradare a mitului*, atât în poezia rituală, cât și în poezia nerituală (basme, snoave, doine...), proces pe care, așa cum remarca Mircea Eliade, îl implică *trecerea mitului în folclor*. În continuare, Silviu Angelescu explică această observație a lui Mircea Eliade aducând în context o necesară precizare: „de fapt, prin procesul de degradare a mitului semnalat de Eliade trebuie să înțelegem o redimensionare a valorii ce aparține unui sistem, în cazul de față cel religios, atunci când este preluată de un alt sistem, cel poetic, pentru a fi subordonată intenției de a realiza un efect” (pp 13 -14).

O amănunțită cercetare este rezervată, pe întinderea a peste 45 de pagini, mitului erotic al *Zburătorului*. Simpla citare a denumirilor unor subcapitole este elocventă în privința originale și complexe abordări a acestui mit: „Personajul mitic”, „Diseminarea temei”, „Descântecul”, „Colinda”, „Povestirea”, „Legenda”, „Balada”, „Zburători și Sintoaderi”, „Demitizarea”, „Motivul literar al Zburătorului” - valorificat de poeți (Heliade Rădulescu, Alecsandri, Coșbuc, Arghezi...) prin prin *secularizarea* mitului, adică prin scoaterea sa din ordinea religiosului spre a fi integrat în ordinea esteticului (a mitului literar).

Această conversiune a mitului este prezentă și în baladele populare „Miorița” și „Meșterul Manole”. În „Miorița”, „balada rămâne în relație cu mitul, dar îl secularizează, converindu-l într-un **motiv poetic**. Noua identitate înseamnă, în primul rând, o nouă semnificație. Cordonul ombilical care leagă motivul poetic de mit nu este tăiat, dar este suficient de lung pentru a-i permite noului-născut existența într-un alt mediu” (p. 42.). În privința baladei „Meșterul Manole” sunt

aduse, spre examinare, două tipuri de lecturi: *lectura literară* propusă de G. Călinescu, în temeiul concepției că respectiva baladă are o valoare suficientă sieși, care nu mai necesită raportarea la un context, și *lectura etnologică* a lui Mircea Eliade bazată pe convingerea că această baladă, expresie a unei realități etnografice, a practicilor rituale de construcție, implică re-înscriserea mesajului „într-un vechi context mitico-ritual al vieții”. Silviu Angelescu „salvează” cu subtilitate *lectura literară*, demonstrând că limbajul respectivei balade, având rolul unui cordon ombilical, o leagă de planul îndepărtat al mitului: << *Deși la lectura literară a baladei putem face abstracție de implicațiile mitico-rituale ale temei, raportul operei literare cu mitul nu este, prin aceasta, anulat. Opera literară este construită pe baza unui limbaj poetic, a unui sistem de imagini și simboluri. Sarcina semantică pe care o deține acest limbaj, forța conotativă a imaginilor, semnificațiile pe care le dezvoltă simbolurile sunt „absorbite” din realitatea culturii care le elaborează și, cu precădere, din câmpul mitului. Opera literară, prin intermediul limbajului poetic, care joacă rolul unui cordon ombilical, rămâne, deci, în mod fatal, legată de planul, oricât de îndepărtat, al mitului* >> (p. 49).

Mitul, în accepția de „protofilosofie” sau de „protometafizică” (vezi Georges Gusdorf, *Mit și metafizică*), se află la baza marilor teme ale literaturii laice, care îl dezvoltă, cu mijloacele sale, procedând la resemnificarea unor mituri, a unor teme mitice, la utilizarea doar a unor fragmente ale unui mit sau chiar la trecerea mitului pe negativ, transformându-l în **antimit**. Respectiva metamorfoză a mitului îi prilejuiește profesorului Silviu Angelescu încă o scilpitoare lectură hermeneutică, de data acesta a raporturilor tensionate și, totodată, complementare, în culturile tradiționale, dintre mit și antimit: „În spatele tuturor acestor treceri pe negativ stă însă tensiunea dintre **mit și antimit** pentru că mitul însuși, în culturile tradiționale, coexistă, într-o sistematică complementaritate, cu antimitul. Spre deosebire de mit care, ca regulă generală, consemnează un act de creație, antimitul surprinde și prezintă **distrugerea**. Pentru André Jolles, creatorul conceptului pe care îl folosim, exemplul prin excelență de antimit este reprezentat de mitul **eschatologic**. Acesta, nu mai puțin decât mitul creației, face obiectul unei credințe, pentru că este celălalt mod, **distructiv**, în care se poate manifesta sacralul”.

Între aspectele pe care Silviu Angelescu le *renuanțează*, lecturându-le printr-o grilă nouă, este și acela al problematicii *straniului* în literatura fantastică unde semnificația întâmplărilor este dezvoltată spre a fi negată ulterior, problematică a cărei justificare, pe care Tzvetan Todorov a ignorat-o, se află în rapoartele speciale dintre literatură și mit: „Valorile sacre ale mitului pot fi regăsite în narațiune ca elemente ce **înduc o semnificație întâmplărilor**, dar această semnificație este dezvoltată numai pentru a fi **negată** ulterior, de semnificația

concurrentă, mai puternică, a cauzalității logice din ordinea firescului. Recunoaștem în noul raport o preeminență a realului ilustrată de lucrări celebre cum ar fi „Prăbușirea casei Usher”, de E.A. Poe sau „Manuscrisul de la Zaragoza”, de Jan Potocki. (...) Pentru autorul care caută să realizeze efectul de straniu, mitul devine un simplu element de recuzită la care recurge spre a construi o capcană, o pistă falsă. Orice rol pe care l-ar fi jucat în cauzalitatea evenimentelor îi este retras mitului, convocat, totuși, ca partener într-un joc perfid, deja pierdut. Dar partenerul este necesar demonstrației – un simplu termen de comparație menit să scoată în evidență preeminența realului. Prezența mitului are, totuși, caracter de obligație, deoarece efectul de straniu presupune surpriza descoperirii a ceva ce se ascunde sub altceva, a firescului disimulat sub aparența nefirescului”.

După lămurirea feluritelor raporturi ale literaturii tradiționale cu mitul, se trece la aplicații pe tărâmul literaturii moderne. Această substanțială componentă a studiului este dedicată, în capitolul „Ordinea mitică a lumii”, prozei lui Sadoveanu, autor de *evidență sensibilă mitică*, și romanului *Ion* al lui Rebreanu, autor de *aparență deconectare față de mit*, în capitolul „Mitul ocultat”.

Dacă în proza lui Sadoveanu, demersul analitic vizează, între altele, depistarea celor trei niveluri ale *autorității spirituale*, sau condiția *personajului străin* (trăită în spirit mitic), ori, în *Baltagul*, necesitatea îndeplinirii ritualului funerar, precum și absența, dar și *necesitatea chipului*, în romanul *Ion*, care face obiectul capitolului „Mitul ocultat”, cercetarea este orientată spre interpretarea faptelor din perspectiva celor două tipuri de culturi, cea a *rușinii* și cea a *vinovăției*. Plecând de la studiul lui E.R. Dodds, *Grecii și iraționalul*, despre cele două concepte cu valoare *cronologică*, deși mai înainte, pentru etnologi, acestea erau concepte *spațiale* folosite „pentru a distinge culturile în sistemul cărora valoarea supremă este să te bucuri de stima publică”, și extinzând analiza, prin comparație cu *Țărani* polonezului Wladyslaw Reymont, este susținută și demonstrată ipoteza că, deși psihologia personajelor este modelată „de structurile mitico-rituale ale grupului social”, implicarea lor epică, dată fiind dinamica lumii în care trăiesc, are înțelesul unor *deraiieri*, ce nu pot nu fie sancționate, de la ancestrala cutumă.

Descoperirile seducătoare ale profesorului Silviu Angelescu în ceea ce privește raportul cu mitul al operelor acestor scriitori vor rămâne, din păcate, multă vreme „în suspensie”, dat fiind dezinteresul tinerilor critici literari față de mecanismele de factură mitică ale literaturii. Într-un asemenea context, „intervenția” lui Silviu Angelescu este, deopotrivă, și binevenită, și derutantă.

Literatura și mitul, cel mai important studiu, la noi, în orizontul acestei teme, este rodul unor îndelungi cercetări a problematicii abordate și, după cum bănuim, și al unor acte de „pritocire” a problematicii, în scopul unei exemplare esențializări a mesajului.

Structura lucrării, suplețea analizelor, limpezimea și profunzimea ideatică, precum și acuratețea scriiturii reflectă grija autorului pentru realizarea unei (alte) cărți impecabile. Știința de a evita aglomerarea textului cu felurite trimiteri bibliografice, dar care pot să fie deduse de cititorul avizat din judecățile exprimate, se conjugă, sub semnul unei adevărate lecții de discernământ, cu o rafinată capacitate de a elucida aspecte adesea controversate și de a propune substanțiale interpretări inedite și care vor avea statutul de „reper fundamentale” pentru viitorii cercetători pe terenul mitului și al literaturii care valorifică mitul.

MIRCEA BÂRSILĂ

